

Nejstarší české texty o tabáku

Karel Černý

Nicolas Monardes (1493-1588)

- Jedna z prvních zmínek o tabáku v botanické literatuře.
- Pojednání o léčích dovezených z Nového světa (1579).
- Rozlišuje dvě odrůdy.
- Přeloženo do latiny (Carolus Clusius), velký vliv v Evropě.

Monardes o tabáku

- Domorodé užití ve veterinární medicíně.
- Humánní medicína: Hojení vředů, zánětů, nekrotizující tkáně, obkladem z tabákových listů.
- Další indikace: Bolesti kloubů, zánět ledvin, etc.
- Domorodci užívali tablety s tabákem k potlačení žízně a hladu.
- Popis kouření: *Etenim apud Indos moris erat sacerdotes de bellorum eventu, alliisque magni momentis consulere. ... Sacerdos ... folia sicca urebat, et eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasin quandam raptus cadebat, omni motu privatus.*

Francisco Hernandez de Toledo (1514-1587)

- Dvorní lékař šp. králů, první mexický protomedik (1570-1577).
- Autor nejvýznamnějšího pojednání o mexické přírodě: *Quatro libros de naturaleza y virtudes de las plantas ...* (1615).

Hernandes o tabáku

- Již podrobný popis kouření: doutníky, tabák v rákosových stvolech, tabák balený v papyru.
- ... *altera parte incensa, altera vero ori, naribusque admota, atque excepto fumo, obturatis ore et naribus, ut ad pectus usque vapor inspiratus penetrare possit.*
- Proti jedu, proti hladu a žízni, proti bolesti zubů a žaludku, proti respiračním obtížím.

Jakub I. (VI.) 1566-1625

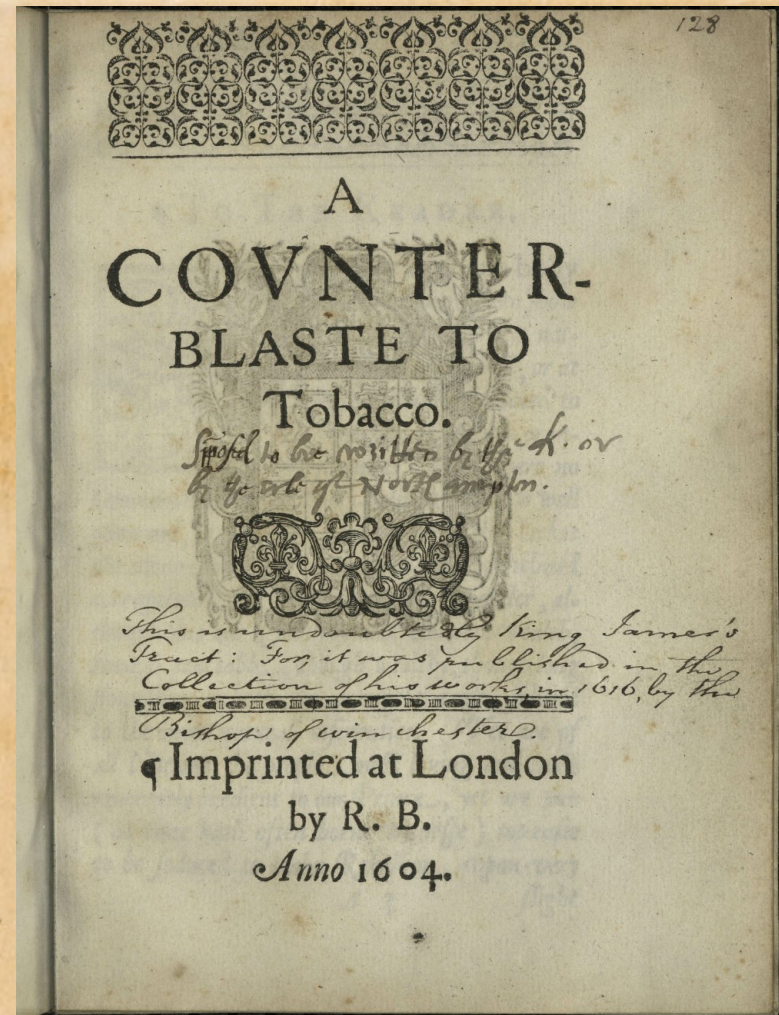
- Anglický král Jakub I. (skotský VI.), syn Alžběty I.
- Velký odpůrce tabáku.
- Autor spisu: *A Counterblaste to Tobacco* (1604).

John de Critz st., státní sbírka UK.

Jakub o tabáku

- *childish affectation of Noueltie ... like Apes, countefeiting the manners of others to our owne destruction.*
- Tabák byl do křesťanství zanesen barbarskými a zvířeckými indiány, kteří jsou divocí, bezbožní a otročtí.

Český překlad Mattioliho herbáře (1596)

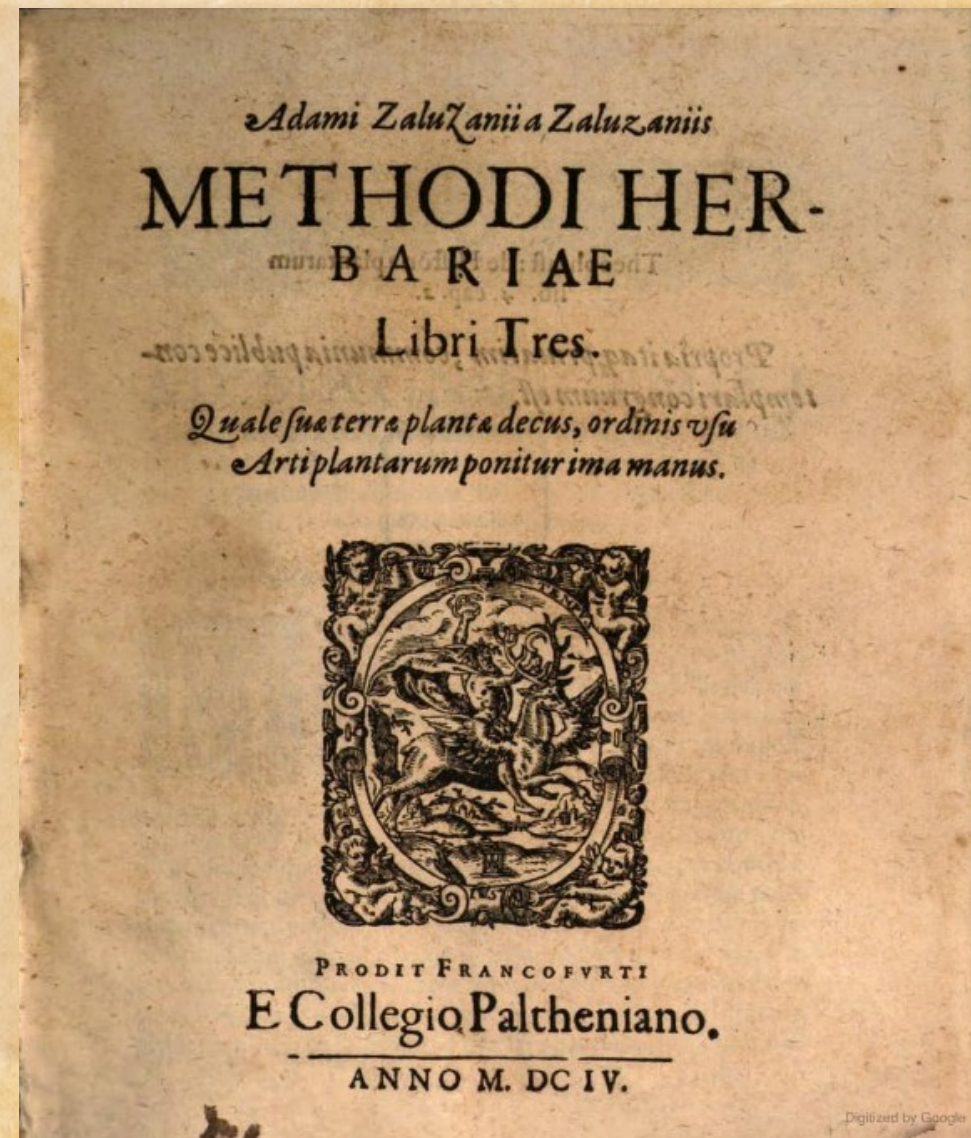
- Ve vydání z roku 1562 ještě tabák chybí.
- *Tato cizí bylina již nyní u nás v zahradách jest velmi obyčejná ... roste ... dobře půl druhého člověka zvýší.*
- *... nejprvé z Ameriky a z Nového světa do Frankreichu, odtud k nám přinešena byla ...*
- Znameníť užitečná na rány. Obklad z osmaženého tabáku na oleji z pomerančů. Pilule z tabáku se přikládají na bolavé zuby. Destilát z tabáku na puchýře a „raka“.

Překladaťel Mattioliho o kouřeni:

- *Indiánští obyvatelé podkuřují se listím této byliny a tím dýmem, přijímajíce jej v sebe, občerstvují se ustavše po velikých a těžkých pracech. Z toho nejprve bývají trochu veselí, potom lehýčce zesnou. A protož nevšichni a zvláště zahálčiví a nedělní lidé užívati ho mají. Neb jsem to sám viděl, že jim více škodil než prospěl.*

Adam Zalužanský ze Zalužan

- *Methodi herbariae libri tres* (1604).
- Zařadil tabák do XIII. kapitoly mezi máky.

Archeologické nálezy tabáku na Pražském hradě

- Vykopávky v Kanovnické ulici č. 73 datované mezi koncem 16. a pol. 17. století dokládají konzumaci tabáku.
- Nedávný archeologický průzkum Vladislavského sálu také odhalil mj. přítomnost tabáku, datace je opět od konce 16. do pol. 17. století.

Heřman Černín z Chudenic (1576-1651)

- Heřman byl (1616-1617 a 1645-1646) vyslancem císaře na dvoře tureckého sultána.
- V deníku z druhé cesty se zachovalo několik zmínek, že jej vysocí turečtí úředníci hostili kávou, šerbetem a tabákem.

Alexandr A. I. Schambský

- Ve své disertační práci o moru vysvětluje, jak se tabák stal populární mezi českými lékaři.
- *„Tabákový kouř a jeho inhalace skrze dýmku, je dobrá hlavně pro flegmatiky, ... mnozí byli tímto ochránění za moru.“*

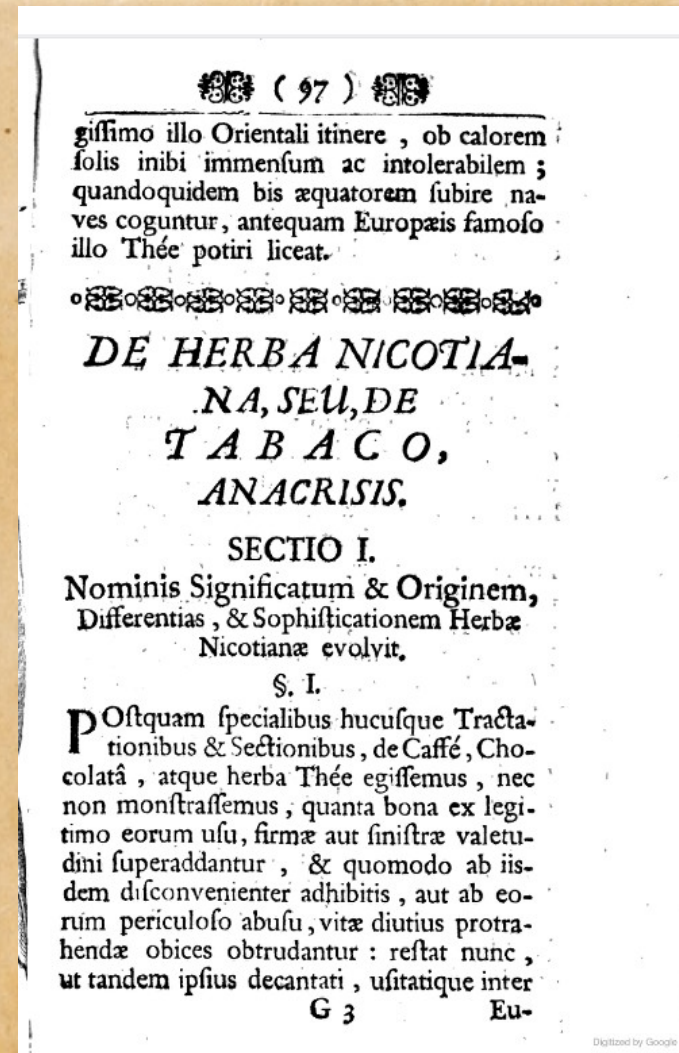
Jan František Löw z Erlsfeldu

- Učitel Schambského, rektor UK, děkan LF, nejvýznamnější český barokní lékař.
- Poprvé navrhl používat tabák při morové epidemii roku 1680.

Leonard Ferdinand Meisner z Löwenberku

- *De caffè, chocolata, herba thee ac nicotianae natura, usu, et abusu anacrisis, medico-historico diaetetica* (1721).
- První české odborné pojednání o tabáku.

Meisner o tabáku

- Tabák je vomitivum, purgans, expectorans.
- Žvýkání tabáku vyvolává slinění a má analgetický účinek.
- Čerstvá šťáva z listů se aplikovala na vředy.
- Popisuje těžké komplikace po aplikaci tabákových léků (mdloby, bolest na srdci).

O kouření tabáku

- Kouření prospívá flegmatikům, dále těm, kteří trpí přebytkem šťáv a lymfy v hlavě a okolních partiích, též při některých postiženích nosu a hrdla.
- Ale přílišné kouření působí zmenšování a vysoušení mozku.
- Popis zvyku dávat klystýr tabákovým kouřem.